אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת עור בהמה טמאה שמטמאה בנגעים אינו דין שמטמאה באהל המת ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפילין תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך אלא לעורן והאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ אלא לכורכן בשערן ולתופרן בגידן הא נמי הל"מ הוא דתניא תפילין מרובעות הל"מ ונכרכו' בשערן ונתפרות בגידן אלא לרצועו' והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה א"ר אלעא אמר רשב"ל אומר היה ר"מ תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגנז מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ טהור היה דא"ר יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין תרתי משמע אמר ר"נ בר יצחק מקרן כתיב וליפשוט מיניה דמין בהמה הוא כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא חדא קרן איכא למימר מין חיה הוא: **מתני'** פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רע"א טהורה היא ומדליקין בה: **גמ'** בשלמא לענין טומאה בהא פליגי דר"א סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא ור"ע סבר קיפול מועיל ובטולי בטיל אלא לענין הדלק' במאי פליגי א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן א"ר אדא בר אהבה הכא בג' על ג' מצומצמות עסקינן ובי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דכ"ע אית להו דר' יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ודכ"ע אית להו דעולא דאמר עולא המדליק צריך שידליק ברוב היוצא ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק ור"ע סבר קיפול מועיל ואין תורת כלי עליו וכי קמדליק בעץ בעלמא קמדליק אמר רב יוסף היינו דתנינא ג' על ג' מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר"י ס"ל ומי א"ר אדא בר אהבה הכי והא"ר אדא בר אהבה

נכרי

מטמא באהל המת. אם עשאו אהל דהא ממשכן גמר ליה ועיקר אהל דכתיב במשכן יריעות עזים כתיב. הא דכתיב בספרים כל מעשה עזים ל"ג ליה דמהכא לא נפקא לן אהל דבכלים הוא דכתיב וכדאמר בעלמא (ט) להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים: **אלא הא דתני רב יוסף כו'.** כיון דרבינן עור בהמה טמאה לאהל המת הא דתני רב יוסף למאי הלכתא מאי דהוה הוה אי לאו למילף מיניה לטומאה: **לתפילין.** איתמר דהיא נמי מלאכת שמים: **לעורן.** עור דפוס שלהן שהכתבים של פרשיות מונחים בו דהאי לא מלמען תהיה נפקא דהא לאו תורה כתיבא ביה: **שי"ן של תפילין.** שיהא העור נקמט מבחוץ ג' קמטין ודומה לשי"ן והרצועה נקשרת כמין דלית י) ויש רצועה כפופה כמין י' דהיינו שדי וכיון דאות השם נכתב בקמטין שלו מותר בפיך בעינן ומקרא נפיק: **אלא לנכרכות בשערן.** תניא להאי דרב יוסף שצריך לקשור איגרות הפרשיות בשער עור בהמה טהורה ולתופרן בגיד בהמה טהורה: **בשערן.** בשער כ) מן הקלף כלומר בשל טהורה: **לרצועותיהן.** שיהיו מעור בהמה טהורה: **הל"מ.** וכיון דהלכתא רצועות מסיני טהורות נמי הל"מ ומתניתא דרב יוסף לאו הל"מ קאמר: **מאי הוי עלה דתחש.** הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשיט בעיין: **מקרין תרתי משמע.** דסתם מקרין כל קרניו: **מתני' שקיפלה.** כמו שגודלין פתילות: **הבהבה.** על השלהבת כדי שתהא מהורכת ותדלוק יפה: **טמאה היא.** דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: **ואין מדליקין בה.** כדמפרש טעמא בגמ': **גמ' קפול מועיל.** לבטולה מתורת בגד: **מצומצמות.** דאי הוה טפי פורתא לכולי עלמא מדליקין: **וביו"ט שחל להיות בע"ש.** דשייך ביה איסור מוקצה עסקינן: **ואין מסיקין בשברי כלים.** שנשברו בו ביום דהוו להו נולד אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטלן: **ודכולי עלמא אית להו.** צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר הלכך על כרחך צריך לעסוק בו לאחר שנפחת משלש הלכך טעמא דר"א דאסר דסבר קיפול אינו מועיל והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק ביה פורתא כיון דמצומצמות היו הוו שברי כלי דפחות משלש לאו כלי הוא והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק בידים להשלים רוב היוצא בשבר כלי קמדליק. והא דאמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת אלא אם כן ריבה עליו עצים מוכנים כדלקמן (דף כט.): **קיפול מועיל.** ועל כרחך מעי"ט קיפלה דאין גודלין פתילה בי"ט כדתניא בהמביא (ביצה לג:) וכבר נתבטל הכלי מבעי"י ואין כאן שבר כלי: **היינו דתנינא.** שהייתי שונה מרבותי משנה ג' על ג' מצומצמות ולא הוה ידענא למאי הלכתא איתמר דאי לענין טמויי כל שכן דאי איכא טפי דמטמא: **ומדקא מתרץ כו'.** מילתא באפי נפשיה היא בתמיה למירמי דרב אדא אדרב אדא מדקא מתרץ למתניתין ואוקי דכולי עלמא אית להו אין מסיקין בשברים דהיינו אליבא דר"י דאית ליה נולד ש"מ כו':

שחקק

אתיא בק"ו מנוצה של עזים. וא"ת נימא שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ועוד קשה אמאי איצטריך קרא בשרצים לעור בהמה טמאה ליתי בק"ו מנוצה של עזים שאין מיטמא בנגעים מיטמא בשרצים וי"ל דאי לא הוה כתיב קרא בשרצים ליכא למילף עור בהמה טמאה בק"ו מנגעים לא בשרצים ולא באהל המת דאיכא למימר שתי וערב יוכיח אבל השתא דכתיב טומאה בשרצים ילפינן שפיר בק"ו מנגעים שיטמא באהל המת וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אינו מטמא בשרצי' תאמר בעור בהמה טמאה שמטמא בשרצים הכי נמי יטמא באהל המת:

ור"י אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח דהכי עביד ק"ו ומה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת ככלי העשוי מנוצה של עזים עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהל המת ככליו דהשתא לא שייך למימר שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ולא באהל המת דשתי וערב אין שייך בו כלי ואין לומר דכל היוצא מן העץ ועצם יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת דמה שמטמא בנגעים אינו מחמת עצמו אלא מחמת הבית דהא בית שקלכו נזרעים אמר בהעור והרוטב דמטמא בנגעים אבל נולה והעור מטמא מחמת עצמו. ומהר"ם כתב דליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין לא במת ולא בש"ז תאמר בעור בהמה טמאה דמטמא דהא כתיב במת ובש"ז כל בגד וכל כלי עור. ולעיל כי פריך מה לשרצים ליכא למימר נגיעת מת וש"ז יוכיח דמה לכולהו שכן פחות מכזית דנגיעת מת בכשעורה וש"ז במשהו או כחתימת פי האמה (והוא תי' דלאיצטריך קרא בשרצים לאפוקי מהיקש דשק) וזה אין נראה דע"כ דגם לענין אהל הוי שיעורו בכזית להביא טומאה על כל הכלים ועל עצמן אפי' יוצא מן העץ דוהו תלוש קיי"ל דמביא. וי"ל דלא שייך כלל למימר אהל תלוש יוכיח כיון דלא אתינא למילף אלא לענין אהל המחובר דלא מטמא אלא מאי דילפי' ממשכן וכי האי גוונא איכא בפ"ק דמנחות גבי טריפה שהיתה לה שעת הכושר דלא ילפינן מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר אפי' במה הצד [תו"י]:

והקשה השר מקוצי מאי בעי בסמוך מאי הוי עלה דתחש תיפוק ליה דטהור היה מדאיצטריך קרא בשרצי' לטמא עור בהמה טמאה דאי טמא היה לשתוק קרא בשרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין באהל המת תאמר בעור בהמה טמאה דמיטמא באהל המת. כיון דתחש טמא היה וי"ל דמהכא ליכא למיפשט דטהור היה דאפילו טמא היה כתיב בשרצים דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתו מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיח דמטמא בנגעים ולא בשרצים: **למאי** הלכתא. לא בעי למימר לאשמעינן דתחש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה: **תפילין** בהדיא כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לברייתא לשנות מה שדורש מן הפסוק וכל הנך דמייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אתי לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה ולא איצטריך לאשמעי' וקאמר אלא לעורן והאמר אביי שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה דדרשה דמן המותר בפיך היא פשוטה אלא לכורכן בשערן צריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לישנא ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמצריך שיהו הרצועות שחורות כמו הקציצה כל שכן דבעינן שיהו טהורות כמו הקציצה דסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחרות ואי הא אתא רב יוסף לאשמעי' ליכא שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: **לא** צריכא אלא לבורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה:

רבא

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י ופ"י מהלכות ס"ת הלכה א סמג עשין כב כה טוש"ע א"ח סימן לג סעיף יג טור שו"ע יו"ד סימן רעא סעיף א:
פו ב מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טור שו"ע א"ח סי' לג סעיף ג:
פז ג מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף מב:
פח ד מיי' שם הלכ' ד טוש"ע שם סעיף לט:
פט ה מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעיף מד:
צ ו מיי' שם הל' ט טור ש"ע שם סעיף מט:
צא ז ח מיי' שם הלכה יד טו סמג שם טור ש"ע א"ח סימן לג סעיף ג:
צב ט מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה יב טור ש"ע יו"ד סימן פ סעיף ד:
צג י טוש"ע א"ח סימן רסד סעיף ט:
צד כ מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טור ש"ע שם סעיף ח:

◆

מוסף רש"י

שי"ן של תפילין. שעשויה מעור החיצון עצמו, קומט בו ג' קמטין כעין שי"ן מבחוץ, ובדלי"ת וביו"ד שעשוין בקשר שקושר הרצועה אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורצועה קטנה אחד תלויה בה ויש בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופלה כעוד העור לא וכפופה לעולם (לקמן סב. ועי' רש"י עירובין צז ומנחות לה.). מסיקין בכלים. ביו"ט שהרי ראויין לטלטל וישלטל ויתנם לתוך התנור (לקמן קכד: וכעי"ז ביצה לב:). ואין מסיקין בשברי כלים. דהוו להו מוקצין ולא חזו לטלטול (לקמן קכב:) שנשברו ביו"ט דהשתא לא חזו לטלטול, ואי מסים [illegible] אתמול לא נהפי קיימא (ביצה לב:).

◆

רב נסים גאון

אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא טומאת נגעים. תמצא עיקר דיליה בתורת כהנים והבגד יכול השיראין והסיריקן והכלך וצמר גפן וצמר גמלים וצמר ארנבאין ונוצה של עזים. ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים אין לי אלא צמר ופשתים המיוחדין. כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא קרן אחד. בבכסת שחיטת חולין בפרק אלו טרפות (דף ס) אלא קרן וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחד מותר. אמר רב יהודה קורש טביא דבי עילאי.

מסורת הש"ס

א) לקמן קח. [מכות יח.], ב) לקמן סב. מנחות לה., ג) מנחות שם מגילה כד:, ד) [לקמן קח.], ה) [עי' תוספות חולין נט: ד"ה וקרש], ו) ע"ז ח. ע"ש חולין ס., ז) לקמן קכד: ביצה לג. ושי"נ, ח) לעיל כ:, ט) [חולין סב:], י) [עי' פרש"י מנחות לה: ותוס' שם ד"ה אלא תפילין שבראש וכו' שהפשיטו של פירש"י מסייעת דהכא דתפיק אלא ברצועות וכו' וע"ע רש"י ותוס' לקמן סב. ד"ה שי"ן של תפילין וע"ע תוס' מגילה כד: ד"ה תפאפשי קליפה וכו' ורש"י ותוס' עירובין לז. ד"ה קשר ותוס' ברכות ו. ד"ה אלוו], כ) פ"א של מין,

◆

תורה אור השלם

1 והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: שמות יג ט
2 ותיטב ליי משור פר מקרן מפריס: תהלים סט לב

◆

גליון הש"ס

גמ' והאמר אביי שי"ן של תפילין. ק"ל הא י"ל לשער של תפלה של יד ול"ע: גמ' אמר רב יוסף היינו דתנינא שלש על שלש. כעין זה יבמות דף טו ע"ב ודף פ ע"א:

◆

רבינו חננאל

אתיא בק"ו מנוצה של עזים, וכה נוצה של עזים שאינה מטמאה בנגעים בשלש על שלש מטמא באהלים דילפינן אהל אהל ממשכן, עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהלים. ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה למאי הלכתא. ואסיקנא לרצועות של תפילין שיהו מבהמה טהורה. אבל תפילין עצמן בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך, ודרשינן מן המותר בפיך. וגם שי"ן של תפילין. וכי נכרכות בשערן ונתפרות בגידן ורצועותיהן שחורות הלכה למשה מסיני הן. ואסיקנא נמי תחש בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו חכמים אי מין חיה הוא [או מין בהמה], וקרן היה לו וטהור היה. פיסקא פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה כו'. א"ר אלעזר מתניתין בג' על ג' מצומצמות היא, וביו"ט שחל להיות בע"ש, וכולי עלמא אית להו דר' יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים, וכולי עלמא אית להו דעולא דאמר צריך להדליק ברוב היוצא, ר' אליעזר סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק בה פורתא הוה ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק ולפיכך אסור, ור"ע סבר קיפול מועיל וכיון דקפלה בטלה וכי קא מדליק בעץ בעלמא מדליק.